

“มหามิตรวาวิ” เครือข่ายเข้มแข็ง สู่การพัฒนาเด็กพิการซ้อน

.....

มนฤทัย โลกคำสื้อ
วีระพงษ์ แสง-ชูโต

บทคัดย่อ

ชมรมเครือข่ายมหาวิทยาลัยพัฒนาเด็กพิการ ตำบลลาวี อำเภอมะสรวย จังหวัดเชียงราย ทำงานภายใต้แนวคิดของการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน (Community Based Rehabilitation) หรือ CBR ประกอบไปด้วย พ่อแม่ ผู้ปกครอง และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในการดูแลเด็กพิการในชุมชน มีการทำงานร่วมกันเป็นพันธมิตรกันในการประสานงาน ดูแลช่วยเหลือ และร่วมมือกันในการให้คำแนะนำ ปรึกษา ดูแล ส่งเสริม จัดการศึกษา รวมถึงการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้พิการโดยชุมชน ปัจจัยที่ชมรมเครือข่ายมหาวิทยาลัยสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์ทั้งต่อตัวเด็ก ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้อง ปัจจัยที่ส่งเสริมให้ประสบความสำเร็จ มาจากการที่มีความร่วมมือของทุกภาคส่วนที่สามารถส่งเสริมศักยภาพด้านต่าง ๆ แก่เด็กพิการซ้อน ไม่ว่าจะเป็นในด้านของสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านความเป็นอยู่ ด้านสังคม รวมถึงการเสริมสร้างพลังแรงใจ ในการทำงานด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน สร้างความตระหนักรู้ของครอบครัวและชุมชนให้เห็นความสำคัญของเด็กพิการซ้อน โดยมุ่งเน้นให้เด็กพิการและครอบครัวสามารถดำรงชีวิตอยู่ในชุมชน มีอาชีพและพึ่งพาตนเองได้ เป็นที่ยอมรับของชุมชน สังคม และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขและมีคุณค่า

คำสำคัญ : ชมรมเครือข่ายมหาวิทยาลัย การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน พิการซ้อน

บทนำ

บนพื้นที่สูงของดอยช้างและดอยยาวี ซึ่งตั้งอยู่ในตำบลลาวี อำเภอมะสรวย จังหวัดเชียงราย มีกลุ่มหมู่บ้านที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ประเพณี และสังคม นอกจากการประกอบอาชีพหลักคือการปลูกกาแฟดอยช้างที่มีชื่อเสียงแล้ว

สิ่งที่เราได้พบอีกอย่างหนึ่งก็คือ การรวมตัวกันของพ่อแม่ ผู้ปกครองและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ที่มีชื่อว่า ชมรมเครือข่ายมหารัชมงคลพัฒนาเด็กพิการ ตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

นับตั้งแต่ พ.ศ. 2551 จนถึงปัจจุบัน รวมเป็นเวลาถึง 11 ปีแล้วที่ชมรมเครือข่ายมหารัชมงคลพัฒนาเด็กพิการ ตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ได้มีการดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่อง โดยชมรมเครือข่ายมหารัชมงคลเริ่มต้นมาจากตำบลลาวี ซึ่งมี 24 หมู่บ้าน ประกอบด้วยชนเผ่าต่าง ๆ 13 ชนเผ่า โดยส่วนใหญ่ประกอบด้วยชนเผ่าจีนยูนาน อาข่า ลาหู่ เมียน ไทยใหญ่ และสิ่งที่พบได้อีกอย่างหนึ่งก็คือ เด็กพิการในตำบลลาวี มีทั้งที่จดทะเบียนคนพิการแล้วและยังไม่ได้จดทะเบียนคนพิการ ในส่วนที่ยังไม่ได้จดทะเบียนคนพิการนั้นเพราะยังไม่ได้จดทะเบียนสัญชาติไทย และด้วยสภาพภูมิประเทศที่อยู่บนพื้นที่สูง ที่เป็นภูเขา การคมนาคม มีความยากลำบากและห่างไกล เด็กพิการส่วนใหญ่จึงยังเข้าไม่ถึงการบริการทางด้านสุขภาพ รวมทั้งอุปสรรคในเรื่องของการสื่อสาร เพราะแต่ละชนเผ่าจะใช้ภาษาในการสื่อสารที่เป็นภาษาของชนเผ่าเอง

ด้วยเหตุนี้เพื่อการช่วยเหลือเด็กพิการในชุมชน จึงมีการก่อตั้งชมรมเครือข่ายมหารัชมงคลพัฒนาเด็กพิการ ตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงรายขึ้น ซึ่งชมรมเครือข่ายมหารัชมงคล ประกอบไปด้วย พ่อแม่ ผู้ปกครอง และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในการดูแลเด็กพิการในชุมชน ซึ่งความพิการประกอบไปด้วยความพิการหลายประเภท ทั้งเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย และสุขภาพและการเคลื่อนไหว เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน และเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น บกพร่องทางภาษาและการสื่อสาร ซึ่งส่วนใหญ่มีความพิการซ้อน คือมีความพิการตั้งแต่ 2 อย่างขึ้นไปในคนเดียว เด็กพิการซ้อนกลุ่มนี้มีความพิการรุนแรงที่อยู่ที่บ้านกับครอบครัวและไม่สามารถเข้ารับการศึกษได้ในโรงเรียนปกติหรือโรงเรียนเฉพาะความพิการ ความพิการที่มีความรุนแรง ไม่ว่าจะมีความพิการทางด้านร่างกาย ที่เป็นผู้ป่วยติดเตียง เดินไม่ได้ ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ภาระทุกอย่างต้องตกอยู่ที่พ่อแม่หรือบุคคลในครอบครัวที่ต้องดูแล ดังนั้น

การรวมกลุ่มของครอบครัวและชุมชน หน่วยงานต่าง ๆ ของชมรมเครือข่ายมหาวิทยาลัย
จึงเกิดขึ้น เพื่อพัฒนาเด็กพิการช่อนกลุ่มนี้

ชมรมเครือข่ายมหาวิทยาลัยพัฒนาเด็กพิการ

ชมรมเครือข่ายมหาวิทยาลัยพัฒนาเด็กพิการ ตำบลลาวี อำเภอมะสรวย จังหวัดเชียงราย ประกอบไปด้วยเด็กพิการ พ่อแม่และครอบครัวเด็กพิการ และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดเชียงราย สำนักงานพัฒนาสังคมฯ จังหวัดเชียงราย มูลนิธิพิทักษ์ดวงตาลำปาง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลลาวี โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทุ่งพร้าว โรงพยาบาลแม่สรวย โรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์ องค์การบริหารส่วนตำบลลาวี อาสาสมัครพัฒนาสังคมฯ ช่วยเหลือคนพิการ (อพมก.) มูลนิธิเพื่อเด็กพิการ/เครือข่ายพ่อแม่ มูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย อำเภอมะสรวย โดยจุดเริ่มต้นของโครงการเริ่มจากมูลนิธิดวงตาลำปาง จัดตั้งชมรมขึ้นในปี พ.ศ.2551 ให้ความรู้แก่พ่อแม่ ผู้ปกครองเด็กพิการในตำบลลาวี สนับสนุนงบประมาณ ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้พัฒนาเด็กพิการ ตำบลลาวี ขึ้นที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทุ่งพร้าว โดยการดำเนินงานในชมรมเครือข่ายมหาวิทยาลัยพัฒนาเด็กพิการ จะใช้สถานที่ในการรวมกลุ่มของชมรมที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลลาวีและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทุ่งพร้าว

การจัดตั้งชมรมเครือข่ายมหาวิทยาลัยพัฒนาเด็กพิการ มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นศูนย์กลางในการประสานขอความช่วยเหลือของเด็กพิการและครอบครัว ดูแลสนับสนุนให้เด็กพิการได้รับการฟื้นฟูดูแล มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือในมิติการแพทย์ การฟื้นฟู รวมถึงด้านการศึกษา สังคม และเศรษฐกิจของครอบครัว ช่วยเหลือสนับสนุน แก้ปัญหาต่าง ๆ ตามความต้องการของเด็กพิการและครอบครัว โดยคณะกรรมการของชมรมเครือข่ายมหาวิทยาลัยพัฒนาเด็กพิการ ประกอบด้วยพ่อแม่ และผู้ปกครองของเด็กพิการในชุมชน รวมถึงอาสาสมัครและบุคลากรจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เข้ามาช่วยในการดำเนินงานของชมรม โดยหน่วยงานต่าง ๆ

ที่มีส่วนร่วมในชมรมเครือข่ายมหามิตรพัฒนาเด็กพิการ ได้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือตามความต้องการของเด็กพิการและครอบครัว ได้แก่ ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดเชียงราย ที่ให้การสนับสนุนพี่เลี้ยงเด็กพิการในชุมชน ครูการศึกษาพิเศษ นักสหวิชาชีพ เข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้ปกครอง การดูแลเด็กพิการ จัดการเรียนการสอนให้กับเด็กที่บ้าน สนับสนุนสื่อการเรียนการสอน เทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก มูลนิธิพิทักษ์ดวงตาลำปาง ให้การสนับสนุนงบประมาณ จัดอบรมให้ความรู้แก่ผู้ปกครองและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลลาวีและตำบลทุ่งพร้าว ให้ใช้สถานที่ในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้พัฒนาเด็กพิการ โรงพยาบาลแม่สรวยให้การสนับสนุนทีมสหวิชาชีพในการเยี่ยมบ้านเด็กพิการและให้บริการด้านสุขภาพ นอกจากนี้ยังมีอาสาสมัครในการในการสนับสนุนคนพิการ

การดำเนินงานของชมรมเครือข่ายมหามิตรพัฒนาเด็กพิการ ตำบลลาวี อำเภอมะสรวย จังหวัดเชียงรายทำงานภายใต้แนวคิด CBR ที่มีลักษณะสำคัญคือเป็นการทำงานที่เน้นยุทธศาสตร์ “เชิงรุก” เข้าถึงคนพิการในชุมชน โดยคนพิการและครอบครัว ตลอดจนชุมชนต้องมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ ซึ่งแตกต่างจากการบำบัดฟื้นฟูคนพิการโดยระบบการรักษาพยาบาลในปัจจุบันที่อยู่ในลักษณะ “เชิงรับ” มีการดำเนินงานที่เป็นไปตามความต้องการของชุมชน เน้นการค้นหาและพัฒนาศักยภาพของคนพิการ ครอบครัวและชุมชน โดยสนับสนุนให้มีส่วนร่วมในกระบวนการฟื้นฟูทั้งในระดับการวางแผนและการดำเนินงาน ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และมีการประสานงานกัน แสวงหาและใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาชาวบ้าน ความรู้เดิมของชุมชน เทคโนโลยีพื้นบ้าน และทรัพยากรในท้องถิ่นที่มีอยู่แล้ว หรืออาจกล่าวว่าจะต้องใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนนั้นให้เป็นประโยชน์ต่อการฟื้นฟูสมรรถภาพให้มากที่สุด โดยปัจจัยหลักของ CBR ที่จะประสบความสำเร็จได้ ต้องอาศัยปัจจัยหลัก 4 ประการ ได้แก่

1. การสร้างความตระหนักในปัญหาความพิการและตระหนักในการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน
2. การประสานทรัพยากรเพื่อการพัฒนาและฟื้นฟูคนพิการ

3. การพัฒนาทักษะและความรู้เฉพาะด้านให้แก่สมาชิกในชุมชน

4. การให้คนพิการและครอบครัวมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาและฟื้นฟูคนพิการ

การทำโครงการ CBR ตั้งแต่การวางแผน การอำนวยการ การประเมินผล การปฏิบัติการ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมพัฒนา ตามแนวคิดที่เป็นหลักการบริหารการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่กล่าวว่า

“การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ” คือ การเสริมสร้างสมรรถภาพหรือการเสริมสร้างความสามารถของคนพิการให้มีสภาพที่ดีขึ้นโดยอาศัยวิธีการทางการแพทย์ทางการศึกษา ทางสังคม และการฝึกอาชีพ เพื่อให้คนพิการได้มีโอกาสทำงานหรือดำรงชีวิตในสังคมทัดเทียมคนปกติ (กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ, 2550)

จากการลงพื้นที่เพื่อศึกษาบริบทการทำงานของกลุ่มมหามิตร ที่ทำงานในรูปแบบของ CBR ซึ่งเป็นการทำงานของหน่วยงานที่ดูแลและเกี่ยวข้องในการดูแลเด็กพิการซ้อนในชุมชน ที่ตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย โดยได้รับความร่วมมือจากผู้อำนวยการและคณะครูของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดเชียงราย ในการลงพื้นที่ดูแลนักเรียนพิการซ้อนและมีหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมเป็นพันธมิตรในการประสานงาน ดูแลช่วยเหลือและร่วมมือกันในการให้คำแนะนำ ปรึกษา ดูแล ส่งเสริม จัดการศึกษา รวมถึงการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้พิการโดยชุมชน ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็น องค์การบริหารส่วนตำบลลาวี โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลลาวี โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลทุ่งพร้าว พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ประจำจังหวัดเชียงราย รวมถึงโรงพยาบาลแม่สรวย โรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์ ซึ่งจากการศึกษาบริบทในการทำงานของชมรมเครือข่ายมหามิตรพัฒนาเด็กพิการ จะเห็นได้ว่าการฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กพิการซ้อนโดยครอบครัวและชุมชนนั้น ไม่ได้มีเพียงแค่หน่วยงานด้านการศึกษาเท่านั้น แต่ยังมีหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งล้วนแล้วแต่ให้ความร่วมมือและให้ความช่วยเหลือ ประสานงาน ร่วมทีมกันในการฟื้นฟูสมรรถภาพ

เด็กพิการซ้อนโดยครอบครัวและชุมชน เพื่อให้เด็กพิการซ้อนที่อยู่ในชุมชนได้รับการช่วยเหลืออย่างครบถ้วนในทุก ๆ ด้าน ยกตัวอย่างในหนึ่งครอบครัวที่ได้รับการช่วยเหลือจากชมรมเครือข่ายมหาวิทยาลัยพัฒนาเด็กพิการ ในแต่ละเดือน พ่อแม่หรือผู้ปกครองจะเข้ารับการอบรมความรู้ในการดูแลเด็กพิการ กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และกิจกรรม CBR ประจำเดือน และที่บ้านจะได้รับการปรับสภาพบ้านและสิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะสมกับเด็กพิการ การประเมินและพัฒนาเด็กพิการ รวมถึงการวางแผนฟื้นฟูสมรรถภาพเป็นรายบุคคล

ซึ่งเด็กพิการซ้อนในชุมชนที่ตำบลวานีนั้น จากการลงพื้นที่ในการสำรวจและศึกษาบริบทต่าง ๆ ในหลายครอบครัว ส่วนใหญ่เด็กพิการจะมีความพิการที่ค่อนข้างรุนแรง ต้องได้รับการดูแลและช่วยเหลือในทุก ๆ ด้านจากพ่อแม่ ผู้ปกครองหรือบุคคลในครอบครัว บางรายต้องมีคนดูแลตลอดเวลา ทั้งในเรื่องของการช่วยเหลือตนเอง การรับประทานอาหาร การขับถ่าย รวมถึงในเรื่องของสุขภาพ การทานยา การพลิกตัว ในรายที่เป็นผู้ป่วยติดเตียง ซึ่งในครอบครัวของเด็กพิการซ้อนกลุ่มนี้ต้องการความรู้ความเข้าใจ การให้คำแนะนำที่ปรึกษาและการดูแล เพื่อการฟื้นฟูและส่งเสริมสมรรถภาพให้เด็กพิการซ้อนได้รับการดูแลพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ

จากการศึกษาบริบทของชุมชน วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม สังคมและการดำรงชีวิต ในตำบลวานี ส่วนใหญ่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ การประกอบอาชีพในด้านของเกษตรกรรม ไม่ว่าจะเป็นการปลูกกาแฟ การทำนาข้าว สวนผลไม้พืชผักต่าง ๆ ผู้ปกครองส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ประกอบอาชีพในหมู่บ้าน ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการดูแลบุตรหลาน CBR จึงมีบทบาทสำคัญในการทำกิจกรรมร่วมกันกับครอบครัวเด็กพิการ ในการวางแผนการทำงานด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพและการให้บริการในด้านต่าง ๆ แก่ครอบครัวและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การนำความรู้ทั้งในด้านของการศึกษาและการบริการทางด้านสาธารณสุข เพื่อการฟื้นฟูและการบำบัด ดำเนินงานตามแนวทางในการช่วยเหลือฟื้นฟูเด็กพิการซ้อน ติดตามและรายงานผลโดยครอบครัว ชุมชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งที่ตำบลวานีเป็นหน่วยงานที่มีการส่งเสริมในเรื่องของการฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กพิการซ้อนโดย

ครอบครัวและชุมชนที่ทำให้เด็กพิการซ้อนในชุมชนได้รับการช่วยเหลืออย่างแท้จริง (มัทนา บั้งเงิน, 2558)

การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน

ในกระบวนการ CBR นอกจากพ่อแม่ ผู้ปกครองและครูการศึกษาพิเศษแล้ว การทำงานร่วมกันของนักสหวิชาชีพ ไม่ว่าจะเป็น หมอ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข อาสาสมัคร ล้วนมีส่วนสำคัญในการดูแลช่วยเหลือ และให้คำแนะนำ คำปรึกษา แนวทางในการฟื้นฟูและให้ความช่วยเหลือในด้านสุขภาพ การบำบัดรักษา การจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้พ่อแม่ ครอบครัวเด็กพิการ โดยกิจกรรมที่ชมรมเครือข่ายมหาวิทยาลัยพัฒนาเด็กพิการ ได้จัดในการอบรมนั้นมีความหลากหลาย อาทิเช่นการอบรมพ่อแม่เมื่อใหม่เด็กสมองพิการ การอบรมการนวดแผนไทยประยุกต์สำหรับเด็กพิการ การอบรมโตะสะโฮ และมณีเวช ซึ่งเป็นการนวดเพื่อปรับโครงสร้างของร่างกาย การฝึกการทำเก้าอี้พิเศษ สำหรับเด็กสมองพิการ ฝึกอบรมอาสาสมัครสำหรับเด็กพิการทุกประเภทตามโครงการ CBR และการฝึกทักษะการประเมินสภาพปัญหาและความต้องการเด็กพิเศษ ซึ่งในชมรมเครือข่ายมหาวิทยาลัยพัฒนาเด็กพิการมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และปรับกิจกรรมประจำเดือน โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลวาปี สันับสนุนงบประมาณให้เดือนละ 1 ครั้ง ซึ่งจะให้พ่อแม่ผู้ปกครองได้มาเรียนรู้และทำกิจกรรมร่วมกัน อีกทั้งสามารถนำความรู้จากกิจกรรม เช่น การนวด การคลายกล้ามเนื้อ การจัดทำเพื่อการเคลื่อนไหว ป้องกันส่วนต่าง ๆ ของร่างกายไม่ให้ยึดติด หรือผิดรูป การฝังเข็ม การส่งเสริมสุขภาพ รวมถึงการจัดหาอุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ การดัดแปลงที่ช่วยในด้านของการทรงตัว การเคลื่อนไหว รวมถึงการกระตุ้นและส่งเสริมพัฒนาการไปใช้ในการพัฒนาลูกที่พิการ นอกจากนี้ในส่วน of ครอบครัวและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องยังได้รับการส่งเสริมในเรื่องของกำลังใจ การให้คำปรึกษาจากครูการศึกษาพิเศษ เพื่อแนะนำแนวทางเสริมสร้างแรงจูงใจในการดูแลเด็กพิการซ้อนให้มีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือ มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายที่จะช่วยแนะนำและ

ทำงานร่วมกัน สนับสนุน ส่งเสริมการฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กพิการซ้อนโดยครอบครัว และชุมชน

สิ่งสำคัญของการฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กพิการซ้อนโดยครอบครัวและชุมชนนั้น คือโอกาสและความเท่าเทียมกันของสังคม การมีส่วนร่วมในสังคม ซึ่งต้องประกอบด้วยครอบครัว ชุมชน และสังคม ที่ต้องสร้างเครือข่ายที่เหมาะสมในด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านการศึกษา การแพทย์ การให้บริการ รวมถึงการให้คำแนะนำปรึกษา ทั้งในเรื่องของการดูแล ฟื้นฟู บำบัด รวมถึงการให้คำแนะนำปรึกษาช่วยเหลือครอบครัว ซึ่งชุมชนจะมีบทบาทสำคัญในการดำเนินงาน มีการจัดกิจกรรมร่วมกันตามความต้องการของครอบครัวและเด็กพิการซ้อน มีแนวทางในการร่วมมือกัน วางแผนแนวทาง สนับสนุนซึ่งกันและกันให้ได้รับโอกาสทั้งด้านปัจจัยต่าง ๆ ของตัวเด็กและครอบครัว รวมถึงการมีโอกาสได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม การมีกิจกรรมร่วมกัน ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น ภูมิปัญญา ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด

สำหรับบทบาทของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในชมรมเครือข่ายมหามิตร พัฒนาเด็กพิการนั้นมีทั้งในส่วนราชการและหน่วยงานเอกชนอื่น ๆ ที่มีส่วนร่วมและมีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานกิจกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กพิการซ้อนโดยครอบครัวและชุมชน ได้แก่

องค์การบริหารส่วนตำบลลาวี สนับสนุนงบประมาณ ประสานงาน อนุเคราะห์สถานที่ ปรับสถานที่ฝึกอบรม และอื่น ๆ ตามคำร้องขอ เช่น การปรับสภาพบ้านและสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก โดยการปรับสภาพบ้านให้เด็กพิการนั้นยึดหลัก Universal Design การเยี่ยมบ้าน การจ่ายเบี้ยคนพิการ

กลุ่มอาสาสมัครพัฒนาสังคมฯ ช่วยเหลือเด็กพิการ มีหน้าที่ในการประสานงาน พื้นที่ การเยี่ยมบ้านการติดตามผล และจัดบริการฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กพิการ มีการประสานส่งต่อหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง มีอาสาสมัครพัฒนาสังคมฯ ที่เข้มแข็งเป็นแกนนำในการทำงานในพื้นที่เพื่อช่วยเหลือเด็กพิการ พ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนที่ไม่มีความรู้ ด้านการพัฒนาเด็กพิการ

โรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์ จัดกิจกรรมออกบริการหน่วยแพทย์เคลื่อนที่เพื่อลดอาการเกร็งของเด็กสมองพิการ ให้ความรู้แก่ผู้ปกครองในการฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กพิการ

ในการทำงานร่วมกันของเครือข่ายนั้น จะมีการแบ่งความรับผิดชอบ ทั้งเรื่ององค์ความรู้ งบประมาณ รวมถึงการแบ่งปันทุกข์สุข ช่วยเหลือให้กำลังใจ ในการดูแลเด็กพิการ มีการอบรมให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง ในเรื่องต่าง ๆ ที่เกิดปัญหา และอยากแก้ไขปัญหให้กับเด็กพิการ มีการจัดกิจกรรม CBR ประจำเดือน มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อปรับปรุงการทำงานร่วมกัน และการจัดประชุมถอดบทเรียน และจัดทำแผนพัฒนาร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ การประชุมประชาคมเพื่อวางแผนการทำงานกิจกรรมร่วมกัน

สิ่งสำคัญของการพัฒนาเด็กพิการคือ การจัดการเรียนการสอนให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โดยเฉพาะในเด็กที่มีความพิการซ้อน ซึ่งแต่ละบุคคลก็มีความพิการซ้อนแตกต่างกันออกไป เช่น เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาและเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือสุขภาพหรือการเคลื่อนไหว เด็กที่มีความบกพร่องทางภาษาและการสื่อสาร รวมถึงเด็กออทิสติกและเด็กที่มีปัญหาทางด้านพฤติกรรม ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กกลุ่มนี้จึงมีความหลากหลายและต้องจัดการศึกษาให้เหมาะสมสำหรับเด็กแต่ละคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กพิการซ้อนที่มีความพิการรุนแรงที่อยู่ที่บ้าน ไม่สามารถเข้ารับการศึกษได้ในโรงเรียน โดยเด็กพิการซ้อนกลุ่มนี้ ส่วนใหญ่ความพิการจะมีความรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นความพิการทางด้านร่างกายที่เป็นผู้ป่วยติดเตียง เดินไม่ได้ ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ภาวะทุกอย่างต้องตกอยู่ที่พ่อแม่หรือบุคคลในครอบครัวที่ต้องดูแล ดังนั้นในชมรมเครือข่ายมหามิตรพัฒนาเด็กพิการ จึงมีหน่วยงานสำคัญที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง คือศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดเชียงราย โดยมีครูการศึกษาพิเศษที่เข้าไปดูแล ให้การสนับสนุนไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการฟื้นฟูสมรรถภาพ การฝึกทักษะต่าง ๆ การให้การศึกษา จัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับความต้องการสำหรับเด็กแต่ละคน

ในส่วนของการศึกษาพิเศษ ที่มาจากศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัด เชียงรายนั้น จะทำงานร่วมกับครอบครัว ชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ การปฏิบัติตน ในด้านของการลงพื้นที่ การฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กพิการซ้อนโดยครอบครัวและชุมชน สร้างความเชื่อมั่นและให้การช่วยเหลือแก่ครอบครัวและเด็กพิการซ้อนได้อย่างแท้จริง ให้คำปรึกษาและคำแนะนำในการฟื้นฟูให้ความรู้และและแนวทาง ในการดูแลเด็กพิการซ้อน สามารถทำงานร่วมกับครอบครัวและชุมชนได้อย่างแท้จริง เพื่อให้ครอบครัวและชมรมเครือข่ายมหามิตรพัฒนาเด็กพิการ ได้รับแนวทาง ในการทำงาน เด็กพิการซ้อนได้รับพัฒนาอย่างเหมาะสมตามพัฒนาการ เพื่อให้ บรรลุเป้าหมายในการดูแลและฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กพิการในชุมชนและครอบครัว ได้อย่างเต็มศักยภาพ

การจัดการศึกษาพิเศษ โดยวิธีการสอน การช่วยเหลือ การฝึกทักษะ และการให้บริการในกลุ่มเด็กที่บกพร่องรุนแรงที่อยู่ที่บ้านนั้น แตกต่างจากเด็กที่ รับบริการที่โรงเรียนเฉพาะความพิการ ไม่ว่าจะเป็นในโรงเรียนเฉพาะความพิการ เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายและสุขภาพ และการเคลื่อนไหว เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน และเด็กที่มีความบกพร่อง ทางการเห็น แต่ในเด็กกลุ่มที่รับบริการที่บ้านนั้น ส่วนใหญ่มีความพิการซ้อน คือมี ความบกพร่องสองอย่างหรือมากกว่าสองอย่างขึ้นไปในคนเดียว ซึ่งในเด็กกลุ่มนี้มัก มีความพิการที่ค่อนข้างรุนแรง บางคนเป็นผู้ป่วยนอนติดเตียง ไม่สามารถช่วยเหลือ ตนเองได้สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จึงเป็นปัญหาและอุปสรรคในการรับบริการของเด็กพิการซ้อน โดยเฉพาะในด้านการศึกษาที่เด็กกลุ่มนี้ขาดโอกาสที่จะได้รับ

จากแนวทางการจัดการศึกษาพิเศษ ที่กล่าวว่า ทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกัน ที่จะได้รับบริการทางการศึกษา เด็กพิการควรได้รับการศึกษาควบคู่ไปกับการฟื้นฟู สมรรถภาพและการบำบัดในแต่ละด้าน เพื่อให้เด็กได้รับการช่วยเหลือทั้งในด้านการ ศึกษาและการพัฒนาสมรรถภาพของเด็กให้เหมาะสมตามศักยภาพ นอกจากนี้ ทักษะในด้านต่าง ๆ ก็มีความสำคัญที่เด็กต้องได้รับการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็น การช่วยเหลือตนเอง ทักษะทางภาษาและการสื่อ ทักษะวิชาการ ทักษะการเคลื่อนไหว

รวมถึงทักษะสังคมและการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญที่ต้องคำนึงถึง เพราะไม่ว่าเด็กจะมีความพิการมากน้อยเพียงไร แต่เด็กก็ต้องการสังคมและบุคคลรอบข้างที่จะอยู่ร่วมกัน ช่วยเหลือกัน เพื่อให้เด็กพิการได้อยู่ร่วมกับสังคมกับคนทั่วไปให้มากที่สุด ซึ่งการดำเนินการต่าง ๆ นั้นจะต้องมีกระบวนการขั้นตอนที่เหมาะสม เพื่อการช่วยเหลืออย่างถูกต้องและเหมาะสม ในการดูแลช่วยเหลือเด็กพิการซ้อนในชุมชน ตามกระบวนการการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน หรือ CBR ครูการศึกษาพิเศษจะต้องมีความรู้และทักษะในด้านต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่กระบวนการในการสำรวจและหาข้อมูลของเด็กพิการซ้อนในชุมชน โดยการลงพื้นที่ในชุมชน เข้าถึงคนพิการและครอบครัว มีการดำเนินการในการวางแผนในการฟื้นฟูและบำบัด โดยการวางแผนร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ครูการศึกษาพิเศษ ครอบครัว ชุมชน หน่วยงานทางการแพทย์ อาสาสมัคร ซึ่งในการดำเนินการในขั้นตอนการวางแผนงานนั้นจะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การดำเนินการฟื้นฟูเด็กพิการซ้อนในชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ในด้านการแพทย์ หน่วยงานที่บทบาทสำคัญในกลุ่มมหามิตร ของตำบลลาวี ก็ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลลาวี โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทุ่งพร้าว โรงพยาบาลแม่สรวย โรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์ ที่เข้ามามีส่วนในการให้บริการทางด้านสุขภาพของเด็กพิการซ้อนที่นอนติดเตียง หรือมีปัญหาในเรื่องการเคลื่อนไหว การช่วยเหลือในเรื่องกิจกรรมบำบัดและกายภาพบำบัด ซึ่งทำได้หลากหลายทั้งเรื่องของหน่วยบริการทางการแพทย์เคลื่อนที่ การให้ความรู้ในการดูแลเด็กพิการแก่พ่อแม่ผู้ปกครอง การอบรมให้ความรู้เรื่องการนวด การฝังเข็ม การทำกายภาพบำบัดเบื้องต้น การยืดกล้ามเนื้อ การส่งเสริมการใช้กล้ามเนื้อส่วนต่าง ๆ ให้ได้เคลื่อนไหว จัดหาอุปกรณ์หรือเครื่องมือที่จำเป็นทางการแพทย์ เพื่อบริการให้กับครอบครัวเด็กพิการในชุมชน

การทำงานของชมรมเครือข่ายมหามิตรพัฒนาเด็กพิการ ตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ถือเป็นเครือข่ายที่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์ทั้งต่อตัวเด็ก ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจากการศึกษาการทำงานแล้วจะเห็นได้ว่า แนวทางของการทำงานร่วมกันของหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกับ

พ่อแม่ ผู้ปกครองเด็กพิการ ปัจจัยที่ส่งเสริมให้ประสบผลสำเร็จมาจากการที่ การให้ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ที่ส่งเสริมศักยภาพด้านต่าง ๆ แก่เด็กพิการซ้อน ไม่ว่าจะเป็นในด้านของสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านความเป็นอยู่ ด้านสังคม รวมถึงการเสริมสร้างพลัง แรงใจ ในการทำงานด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน ชมรมเครือข่ายมหามิตรพัฒนาเด็กพิการ มีการดำเนินงานที่เน้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเพื่อยืนยันให้เด็กพิการและครอบครัวสามารถพึ่งตนเองได้ มีการสร้างและพัฒนาเครือข่ายการทำงานร่วมกันกับระดับตำบล อำเภอ จังหวัด ได้แก่ ครอบครัว อาสาสมัคร ชุมชน มูลนิธิเอกชน เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน สามารถขับเคลื่อนงานได้อย่างต่อเนื่องและเป็นจริงในชุมชน การสร้างความเข้าใจ และความตระหนักของชุมชน ได้แก่ การสร้างความตระหนักรู้ว่าเด็กพิการเป็นสมาชิกหนึ่งในชุมชน เด็กพิการมีศักดิ์ศรีและคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์เหมือนกับทุกคนในชุมชน คนในชุมชนร่วมกันส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพเด็กพิการ ปรับทัศนคติของเด็กพิการและครอบครัวให้ตระหนักรู้ถึงสิทธิและความต้องการของตนเอง เน้นให้เด็กพิการและครอบครัวมีอาชีพ มีศักดิ์ศรี พึ่งตนเองได้ โดยผู้นำชุมชนและท้องถิ่นเห็นความสำคัญของการทำงานเพื่อพัฒนาเด็กพิการ โดยการสร้างการมีส่วนร่วมของครอบครัวและการมีแผนการดำเนินงานเพื่อเด็กพิการอย่างยั่งยืน การนำนโยบายและกฎหมายมาใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ได้แก่ การเสริมความเข้มแข็งของกลุ่มเด็กพิการ การจ้างงาน การส่งเสริมอาชีพ ผ่านมาตรา 33 (การจ้างงาน) และมาตรา 35 ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ให้แก่ครอบครัวของเด็กพิการ (กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ, 2558)

ซึ่งการมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่าง ๆ ที่รวมกลุ่มกันของเครือข่ายมหามิตรนั้น ไม่ว่าจะเป็น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล และเครือข่ายพ่อแม่ผู้ปกครองในตำบลลาวี ได้จัดตั้งศูนย์บริการคนพิการและครอบครัว โดยมีอาสาสมัครที่มีอยู่ในชุมชนและผู้ปกครองเป็นผู้ดำเนินการ ทั้งในด้านการให้ความรู้ การฝึกอบรม CBR ให้กับอาสาสมัคร เพื่อให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพและกระบวนการพัฒนาในด้านอื่น ๆ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน รวมถึงการจัดให้มีการสรุปบทเรียน

การถ่ายทอดองค์ความรู้ และการพัฒนาระบบการทำงาน อย่างมีประสิทธิภาพและ
อย่างเป็นรูปธรรมต่อเนื่องสม่ำเสมอ มีการระดมทรัพยากรและการสนับสนุนจาก
ภายนอกชุมชน ได้แก่ มูลนิธิเพื่อเด็กพิการ/เครือข่ายพ่อแม่ มูลนิธิศุภนิมิตแห่ง
ประเทศไทย อำเภอมะสรวาย มูลนิธิดวงตาละปาย และมีการดำเนินการใช้ทรัพยากร
ให้เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพมากที่สุดต่อการดำเนินงาน นอกจากนี้ยังสร้าง
เครือข่ายกับหน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐ เพื่อหนุนเสริมการทำงานร่วมกัน
อย่างมีประสิทธิภาพและช่วยทำให้เกิดความยั่งยืนในระยะยาว

สรุป

เป้าหมายที่สำคัญของชมรมเครือข่ายมหามิตรพัฒนาเด็กพิการ ตำบลลาวี
อำเภอมะสรวาย จังหวัดเชียงราย ภายใต้การทำงานในรูปแบบของ CBR คือ
สร้างความตระหนักรู้ของครอบครัวและชุมชนให้เห็นความสำคัญของเด็กพิการซ้อน
ภายใต้การทำงานอย่างมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน การจัด
กิจกรรมต่าง ๆ การฝึกอบรมผู้ปกครองและอาสาสมัคร เพื่อการปฏิบัติงานกับ
เด็กพิการซ้อนในชุมชน โดยมุ่งเน้นให้เด็กพิการซ้อนและครอบครัวสามารถดำรงชีวิต
อยู่ในชุมชน ครอบครัวมีอาชีพและพึ่งพาตนเองได้ เด็กพิการซ้อนเป็นที่ยอมรับของ
ชุมชน สังคม สามารถอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขและมีคุณค่า โดยการทำงาน
ของชมรมเครือข่ายมหามิตรพัฒนาเด็กพิการ ตำบลลาวี อำเภอมะสรวาย จังหวัด
เชียงราย เน้นการฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กพิการโดยชุมชน โดยมีบุคลากรที่เกี่ยวข้อง
ทั้งอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ช่วยเหลือคนพิการหรือ อพมก.
ซึ่งมีภารกิจหลักในการให้ความช่วยเหลือดูแล ฟื้นฟู การค้นหาคนพิการโดยชุมชน
การจดทะเบียนคนพิการ ประสานงานกับครอบครัวและผู้ที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการ
ประสานงานในด้านการศึกษากับศูนย์การศึกษาพิเศษ การฝึกทักษะที่จำเป็นใน
การดำรงชีวิตอิสระของเด็กพิการแต่ละประเภท การส่งเสริมเข้าถึงระบบสุขภาพจาก
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล การได้รับอุปกรณ์เครื่องช่วยเด็กพิการซ้อน

รวมถึงการเตรียมความพร้อมเข้าระบบโรงเรียน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดของ
ชมรมเครือข่ายมหาวิทยาลัยพัฒนาเด็กพิการคือ เด็กพิการซ้อนและครอบครัวสามารถ
ดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ. (2558). พระราชบัญญัติการฟื้นฟู
สมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ฉบับพิเศษ เล่ม 108 ตอนที่ 205
ราชกิจจานุเบกษา 25 พฤศจิกายน 2534. (วันที่ 6 มกราคม 2562)
แหล่งที่มา <http://nep.go.th/th/node/436>
- กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ. (2550). พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพ
คนพิการ พ.ศ. 2550 เล่ม 124 ตอนที่ 61 ราชกิจจานุเบกษา 27 กันยายน 2550.
(วันที่ 6 มกราคม 2562) แหล่งที่มา [http://www.pwdsthai.com/files/
law/law2550.pdf](http://www.pwdsthai.com/files/law/law2550.pdf)
- มัทนา บั้งเงิน. (2558). บทบาทของผู้ปกครอง นักสหวิชาชีพและผู้นำชุมชนใน
การช่วยเหลือฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน : กรณีศึกษาตำบลลาวา
อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย. การค้นคว้าแบบอิสระ สาขาการศึกษาพิเศษ
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศูนย์สิรินธรเพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพทางกายแห่งชาติ. (2555). แนวทาง
การดูแลสุขภาพคนพิการสำหรับองค์กรในชุมชน. กรุงเทพฯ: สหมิตร
พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.